

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/58/52/94

KTO RZĄDZI: LEWICA CZY DAWNA NOMENKLATURA?

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ'94

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Zarówno PSL, jak i najważniejszy z członów SLD - SdRP stanowią pod względem organizacyjnym kontynuację partii rządzących w czasach PRL. Stąd często spotykane w prasie przekonanie o postkomunistycznym charakterze układu rządowego, o tym, że nici wiążące z przeszłością są trudne do zerwania.

Postanowiliśmy zbadać¹, jak tego rodzaju diagnozy odbierane są przez społeczeństwo. Czy dostrzegany jest powrót ludzi rządzących Polską przed 1989 rokiem i czy identyfikowane jest to z odżywaniem dawnych układów.

Tabela 1

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie następuje czy też nie następuje powrót ludzi, którzy rządzą przed 1989 rokiem na stanowiska w:	Wskazania respondentów		
	tak	nie	trudno powiedzieć
- rządzie, ministerstwach	55	27	18
- władzach wojewódzkich	41	31	28
- zarządach banków	33	26	41
- kierownictwach przedsiębiorstw państwowych	34	34	32

Ponad połowa respondentów uważa, że na stanowiska rządowe i ministerialne wracają ci sami ludzie, którzy rządzą przed rokiem 1989 - takie stwierdzenie ankietowani wypowiadają najczęściej. Opinię tę wyrażają ludzie o prawicowych poglądach politycznych, zamieszkujący w najmniejszych i największych miastach, a wśród grup społeczno-zawodowych - kadra kierownicza i inteligencja oraz prywatni przedsiębiorcy. Przeciwnego zdania są najczęściej ludzie deklarujący lewicowe poglądy polityczne oraz mający wyższe wykształcenie².

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (46), zrealizowano w dniach 10-14 marca '94 na 1228-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Patrz tabele aneksowe.

Blisko 70% członków "Solidarności" dostrzega, że do władz centralnych wróciły osoby rządzące przed 1989 rokiem, natomiast ankietowani należący do OPZZ nie są o tym tak jednoznacznie przekonani. Podobną opinię wyraziło nieco ponad 40% członków tego związku, a niemal tyle samo uważa, że taki proces nie zachodzi. Przeciwnicy rządu częściej konstatują powrót na stanowiska rządowe ludzi starej ekipy (68%) niż zwolennicy rządu (51%) czy osoby wobec niego obojętne (50%).

Daje się zauważyć związek między niedostrzeganiem powrotu starej kadry do władz centralnych a podawaniem w wątpliwość obiektywnych przyczyn ostatnich akcji strajkowych i podkreślaniem politycznego charakteru działalności NSZZ "Solidarność". Ponad połowa badanych nie zauważa powrotu starej kadry i jest przekonana, że to "Solidarność" przez swoje działania podsyca niezadowolenie i podgrzewa nastroje strajkowe, natomiast spośród respondentów dostrzegających powrót starej ekipy na stanowiska w rządzie i ministerstwach więcej niż połowa sądzi, że związek jedynie artykułuje niezadowolenie panujące w społeczeństwie. Ponad 60% osób negujących powrót do władz centralnych ludzi rządzących przed 1989 rokiem jednocześnie definiuje motywacje działań związku w kategoriach politycznych - przypisuje związkowi chęć odsunięcia od władzy postkomunistycznej lewicy, a podaje w wątpliwość jego troskę o sprawy pracownicze. Blisko 70% osób z tej grupy jest przekonanych, że związkowi zależy wyłącznie na swojej pozycji i wpływach, a nie na obronie interesów pracowniczych.

Jeśli chodzi o powrót tych samych ludzi na stanowiska we władzach wojewódzkich, to zauważa to mniejszy odsetek respondentów niż w przypadku władz centralnych. Taką diagnozę stawia ponad połowa osób o prawicowych poglądach politycznych (56%), prywatnych przedsiębiorców (55%), a także robotników wykwalifikowanych (52%).

Jeszcze bardziej zróżnicowane są zdania na temat powrotu byłej nomenklatury na kierownicze stanowiska w przedsiębiorstwach państwowych. Tylko jedna trzecia ankietowanych uważa, że tego rodzaju zjawisko daje się zaobserwować, a jedna trzecia sądzi, że wcale tak się nie dzieje. Blisko połowa (48%) robotników wykwalifikowanych dostrzega tego rodzaju zmiany personalne w przedsiębiorstwach państwowych. Członkowie "Solidarności" zauważają to nieco

rzadziej (40%), choć częściej niż osoby nie należące do żadnych związków (33%). Członkowie OPZZ (47% odpowiedzi na "nie") zaprzeczają, że stara kadra wraca do przedsiębiorstw państwowych.

Najtrudniej jest respondentom ocenić ludzi zasiadających w zarządach banków. Jedna trzecia uważa, że są to ci sami ludzie, którzy rządili bankami do 1989 roku (tego zdania jest blisko połowa przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji), a jedna czwarta sądzi, że tak nie jest.

Postrzeganie charakteru zmian personalnych, jakie się dokonują, jest silnie uwarunkowane przez politykę. Innymi słowy, osoby popierające obecną koalicję rządową dostrzegają raczej to, co nowe, co się zmieniło, natomiast jej przeciwnicy częściej zauważają osoby i fakty świadczące o kontynuacji starego układu.

Stwierdzenie powrotu tych samych ludzi na kluczowe stanowiska w państwie wydaje się raczej konstatacją pewnego faktu, a nie oceną, tym bardziej oceną negatywną. Badani, proszeni o przypisanie ludziom sprawującym obecnie władzę maksymalnie dwóch określeń wybranych z przedstawionej im listy, najczęściej wybierali stwierdzenia mające neutralne bądź pozytywne znaczenie. Należy jednak zastrzec, że dla części osób określenie "lewica" mogło mieć charakter pejoratywny.

CBOS

Na tych kartkach są różne określenia osób sprawujących obecnie władzę. Proszę wybrać z nich nie więcej niż dwa, które, Pana(i) zdaniem, najlepiej opisują obecną grupę rządzącą w kraju.

Politycy niczym nie różniący się od innych	40%
Lewica	38%
Ludzie, którzy mogą poprawić sytuację w kraju	34%
Fachowcy w swojej dziedzinie	18%
Dawna komunistyczna nomenklatura	17%
Ludzie wrażliwi na krzywdę społeczną	13%
Ludzie, którzy doprowadzili Polskę do ruiny	12%
Zdrajcy narodu polskiego	3%
Trudno powiedzieć	7%

Największa grupa respondentów przychyliła się do opinii, że obecnie rządzący niczym się nie różnią od reszty klasy politycznej w naszym kraju oraz że są to ludzie reprezentujący opcję lewicową. Ponad jedna trzecia ankietowanych sądzi, że rządzący mogą poprawić sytuację w kraju. Tego rodzaju wiarę deklaruje ponad połowa respondentów o lewicowych przekonaniach politycznych, częściej niż inni są o tym przekonani rolnicy (45%) i ludzie najmniej zarabiający (43%).

Tylko blisko co piąty rozpoznaje w grupie obecnie rządzących dawną komunistyczną nomenklaturę. Sądzą tak najczęściej ludzie o prawicowych poglądach politycznych (36%), a wśród grup społeczno-zawodowych - pracownicy fizyczno-umysłowi (32%). Zbliżony odsetek dostrzega fachowość osób rządzących.

Określenia wyraźnie negatywne, deprecjonujące przedstawicieli obecnej władzy uzyskały najmniej wskazań. Wynika to zapewne nie tylko z dobrej opinii, jaką cieszą się obecni decydenci. Można przypuszczać, że wielu ankietowanym trudno było zaakceptować stwierdzenie, że rządzą nimi ludzie, którzy już kiedyś doprowadzili kraj do ruiny. Taką negatywną ocenę wystawiali rządzącym najczęściej: mieszkańcy południowo-wschodniej Polski, osoby najmniej zarabiające, a wśród grup społeczno-zawodowych - bezrobotni (co piąty).

Wybór cech charakteryzujących obecnie rządzących jest uwarunkowany politycznie - zależy od poparcia lub braku poparcia dla rządu. Elektoraty poszczególnych partii z ostatnich wyborów nie różnią się natomiast znacząco w swych opiniach³. Nawet wśród wyborców partii stanowiących obecną opozycję parlamentarną (UD, BBWR) dominują oceny opisowe i neutralne, choć osoby te dużo częściej niż głosujący na partię obecnej koalicji dostrzegają wśród rządzących byłą komunistyczną nomenklaturę. Wyborcy KLD silniej niż inni obwiniają obecnie rządzących odpowiedzialnością za gospodarczą ruinę Polski. Ponad 45% respondentów, którzy w ostatnich wyborach oddali swój głos na SLD i PSL, wierzy, że ludzie obecnie sprawujący władzę przyczynią się do poprawy sytuacji w kraju. Wyborcy SLD są najbardziej przekonani o fachowości obecnej ekipy.

³ Należy zastrzec, że w związku z małą liczebnością wśród badanych przedstawicieli elektoratów poszczególnych partii - zwłaszcza tych, które "przepadły" w ostatnich wyborach - trzeba te wyniki traktować z pewną ostrożnością.

Opinie o obecnych decydentach są uwarunkowane także przynależnością związkową. Jednak najkrytyczniej o ekipie rządzącej wypowiedzieli się nie tyle formalni członkowie NSZZ "Solidarność", ile ludzie utożsamiający się ze związkiem, którzy sądzą, że ich interesy najlepiej wyraża NSZZ "Solidarność".

★

★

★

Mimo że zauważany jest powrót ludzi rządzących przed 1989 rokiem, zwłaszcza na stanowiska rządowe i ministerialne, nie jest to jednoznaczne z dyskredytacją tej ekipy. Stosunkowo rzadko rozpoznaje się w niej "dawną komunistyczną nomenklaturę" (czy dlatego, że "fizycznie" i organizacyjnie nie firmują jej ci sami ludzie?). Jeszcze rzadziej używa się wobec jej przedstawicieli określeń wyraźnie pejoratywnych - obciążających ich odpowiedzialnością za upadek kraju czy oskarżających o zdradę narodu. Najczęściej rozpoznaje się w nich po prostu lewą część sceny politycznej, a tradycyjny język polityczny prawicy, zwłaszcza tzw. prawicy niepodległościowej, nie wydaje się popularny.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. bielsko-podlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie następuje czy też nie następuje powrót ludzi, którzy rządząli przed 1989 rokiem na stanowiska w rządzie i ministerstwach?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	55	27	18	1225
Płeć				
Mężczyźni	60	27	13	579
Kobiety	51	27	22	646
Wiek				
do 24 lat	51	29	20	121
25-34	62	26	12	201
35-44	58	28	14	287
45-54	64	21	15	206
55-64	50	31	19	208
65 lat i więcej	42	27	31	200
Miejsce zamieszkania				
Wieś	51	27	21	458
Miasto do 20 tys.	64	24	12	145
od 21 do 100 tys.	50	28	22	230
101-500 tys.	54	31	15	208
501 tys. i więcej mieszk.	65	22	13	184
Region				
Północny	62	29	9	138
Zachodni	51	36	13	128
Środkowo-zachodni	49	38	13	193
Środkowy	60	18	22	220
Wschodni	64	18	19	151
Południowo-wschodni	57	22	21	183
Południowo-zachodni	47	30	24	211
Wykształcenie				
Podstawowe	50	24	27	442
Zasadnicze zawodowe	59	28	13	299
Średnie	59	27	13	388
Wyższe	51	38	11	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	65	23	13	83
Prac. umysł. niż. szczebla	55	33	12	105
Pracownicy fiz. - umysł.	61	27	11	58
Robotnicy wykwalifikowani	63	20	17	134
Robotnicy niewykwalifik.	62	23	16	71
Rolnicy	55	28	17	89
Prywatni przedsiębiorcy	65	27	8	50
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	49	28	23	424
Uczniowie i studenci	48	24	28	35
Bezrobotni	55	33	12	99
Gospodynie domowe i inni	53	25	23	76
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys. zł	53	31	15	163
750 tys. - 1249 tys.	53	26	21	316
1250 tys. - 1749 tys.	54	25	21	264
1750 tys. - 2249 tys.	58	24	18	218
2250 tys. i powyżej	58	31	12	240
Ocena własnych war. mater.				
Złe	54	26	20	484
Średnie	57	25	18	561
Dobre	54	34	11	179
Zainteresowanie polityką				
Duże	57	35	8	143
Średnie	62	28	10	547
Małe lub żadne	48	24	29	534
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	48	23	29	91
Raz w tygodniu	56	25	19	718
Kilka razy w roku	58	29	13	303
W ogóle nie uczestniczy	50	36	14	113
Poglądy polityczne				
Lewica	44	45	11	272
Centrum	62	27	12	389
Prawica	71	16	13	240
Trudno powiedzieć	45	20	35	324

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, czy obecnie następuje czy też nie następuje powrót ludzi, którzy rządili przed 1989 rokiem na stanowiska we władzach wojewódzkich?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	41	31	28	1225
Płeć				
Mężczyźni	47	31	22	579
Kobiety	36	30	34	646
Wiek				
do 24 lat	29	37	34	121
25-34	43	33	24	201
35-44	46	32	22	287
45-54	48	25	28	206
55-64	42	33	25	208
65 lat i więcej	31	27	42	200
Miejsce zamieszkania				
Wieś	38	30	32	458
Miasto do 20 tys.	49	29	22	145
od 21 do 100 tys.	40	28	32	230
101-500 tys.	39	38	22	208
501 tys. i więcej mieszk.	45	28	27	184
Region				
Północny	41	35	24	138
Zachodni	44	36	21	128
Środkowozachodni	35	40	25	193
Środkowy	45	23	32	220
Wschodni	38	22	40	151
Południowo-wschodni	46	29	25	183
Południowo-zachodni	38	31	31	211
Wykształcenie				
Podstawowe	36	26	39	442
Zasadnicze zawodowe	47	30	23	299
Średnie	43	33	24	388
Wyższe	38	48	14	95
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	39	12	83
Prac.umysł.niż.szczębla	37	43	20	105
Pracownicy fiz.-umysł.	43	36	21	58
Robotnicy wykwalifikowani	52	23	25	134
Robotnicy niewykwalifik.	42	25	32	71
Rolnicy	40	30	29	89
Prywatni przedsiębiorcy	55	36	9	50
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	38	27	35	424
Uczniowie i studenci	30	22	48	35
Bezrobotni	39	35	26	99
Gospodynie domowe i inni	34	33	34	76
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 750 tys. zł	41	30	29	163
750 tys. - 1249 tys.	41	31	28	316
1250 tys. - 1749 tys.	35	31	34	264
1750 tys. - 2249 tys.	47	30	23	218
2250 tys. i powyżej	42	33	25	240
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	28	30	484
Średnie	40	31	30	561
Dobre	42	39	19	179
Zainteresowanie polityką				
Duże	51	31	17	143
Średnie	45	33	23	547
Małe lub żadne	34	28	37	534
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	33	24	42	91
Raz w tygodniu	41	31	28	718
Kilka razy w roku	45	30	25	303
W ogóle nie uczestniczy	34	37	29	113
Poglądy polityczne				
Lewica	36	45	20	272
Centrum	46	32	22	389
Prawica	56	22	22	240
Trudno powiedzieć	29	23	48	324